

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри педагогіки та методики
початкової освіти,
доктор педагогічних наук, професор

_____ Ірина САДОВА

« _____ » _____ 2025 р.

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО
ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ НУШ**

Спеціальність 013 Початкова освіта

Освітня програма «Початкова освіта»

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – Магістр початкової освіти. Вчитель початкових
класів закладу загальної середньої освіти

Автор роботи – Сацик Ірина Валентинівна _____
підпис

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Садова Ірина Ігорівна _____
підпис

Дрогобич, 2025

АНОТАЦІЯ

Ірина Сацик

Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації співпраці з батьками учнів у контексті впровадження ідей НУШ

У магістерській роботі визначено функції готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів (методологічна, пізнавальна, інтелектуальна, інформаційна, комунікативна, регулятивна, рефлексивна, прогностична); розкрито сутнісні характеристики готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів як інтегральної особистісної освіти; структурована готовність майбутнього вчителя, представлена такими компонентами: суб'єктивним (зовнішня та внутрішня мотивація, пізнавальна потреба, цілепокладання); компетентнісним (загальні та професійні компетенції), діяльнісним (уміння, дії, досвід), рефлексивним (самоаналіз, саморегуляція); проведено діагностичні методики, що становлять сукупність взаємозалежних способів та інструментів організації процесу.

ANNOTATION

Iryna Satsyk

Preparation of future primary school teachers to organize cooperation with parents in the context of implementing the ideas of the National School of Education

The master's thesis defines the functions of the future elementary school teacher's readiness for pedagogical interaction with parents in the education of students (methodological, cognitive, intellectual, informational, communicative, regulatory, reflective, prognostic); the essential characteristics of the future teacher's readiness for pedagogical interaction with parents in the education of students as integral personal education are revealed; structured readiness of the future teacher, represented by the following components: subjective (external and internal motivation, cognitive need, goal setting); competence (general and professional competences), activity (skills, actions, experience), reflexive (self-analysis, self-regulation); diagnostic methods, which constitute a set of interdependent methods and tools of process organization, were carried out.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ.....	8
1.1.Психолого-педагогічні аспекти формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.....	8
1.2.Діагностика процесу формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.....	19
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ.....	22
РОЗДІЛ 2. Методичні засади формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до взаємодії з батьками учнів.....	24
2.1.Педагогічні умови та технологія формування готовності майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.....	24
2.2. Результати дослідно-експериментальної роботи	29
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ.....	45
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Економічна, політична та соціальна ситуація, що склалася в житті українського суспільства, серйозно змінили систему виховання підростаючого покоління. Поряд з позитивними тенденціями, що відповідають сучасним вимогам готовності підростаючого покоління до життя в умовах, що змінюються, у вихованні як суспільному явищі виявилось ряд проблем, що вимагають вирішення на державному рівні. Історико-педагогічна ситуація взаємозв'язку «школа - сім'я», що склалася, сьогодні руйнується, ілюзорність благополуччя в цій галузі, оманливість корисної їхньої взаємодії стає дедалі очевиднішою. Сучасна сім'я не справляється з багатьма проблемами у вихованні дітей і потребує педагогічної допомоги та підтримки вчителя. З огляду на це стає актуальним формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до забезпечення взаємодії з батьками у вирішенні питань виховання дітей.

Проведені численні опитувальники роботодавців підтверджують факт потреби сучасної школи у висококваліфікованих педагогічних кадрах, що приймають стратегічні та тактичні рішення у питаннях взаємодії з батьками у змінних умовах. Анкетування батьків констатує недостатню результативність існуючої практики взаємодії з учителями з питань виховання дітей. Два потенційні партнери «школа-сім'я» у справі виховання підростаючого покоління шукають «винного», що знецінює статус взаємодії суб'єктів початкової загальної освіти. У цьому контексті актуальним є виділення проблеми - формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Відзначаючи наявність у дослідженнях цінних відомостей з цієї проблематики, слід зазначити, що готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні у повному обсязі не розроблено, що цілком виправдано складністю і багатогранністю досліджуваного феномена.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка вчителя.

Предмет дослідження: формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, апробувати та довести результативність процесу формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

Завдання дослідження:

1. Визначити стратегію дослідження проблеми.
2. Розкрити сутнісні характеристики готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.
3. Сконструювати процес формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів та експериментально довести його результативність.
4. Розробити модель формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками.
5. Забезпечити процес формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками програмними та навчально-методичними матеріалами.

Наукова новизна дослідження:

розроблено стратегію дослідження, засновану на ідеях системно-діяльнісного та полісуб'єктного методологічних підходах, принципах цілісності, структурності, діяльності, цілеспрямованості, комунікативності, різноманіття, що задає принципово нове вирішення проблеми;

визначено функції готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів: методологічна, пізнавальна, інтелектуальна, інформаційна, комунікативна, регулятивна, рефлексивна, прогностична;

розкрито сутнісні характеристики готовності майбутнього вчителя

початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів як інтегральної особистісної освіти;

структурована готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, представлена такими компонентами: суб'єктивним (зовнішня та внутрішня мотивація, пізнавальна потреба, цілепокладання); компетентнісним (загальні та професійні компетенції), діяльнісним (уміння, дії, досвід), рефлексивним (самоаналіз, саморегуляція);

визначено критерії (суб'єктивний, компетентнісний, діяльнісний, рефлексивний) та рівні готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів;

розроблено модель формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками.

Теоретичне значення дослідження у тому, що обґрунтовано логічну послідовність етапів формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів; проведення діагностичних методик, що становлять сукупність взаємозалежних способів та інструментів організації процесу.

Практичне значення результатів дослідження визначається тим, що отримані результати можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

За результатами дослідження опубліковано тези: Садова І., Сацик І. Готовність учителя до організації навчального діалогу у контексті впровадження ідей НУШ. Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії: матеріал. XVIII Міжнарод. наук.-практ. інтерн.-конф. (28 лютого 2025 р.). Переяслав, 2025. С.67-68.
<http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/7770>

Структура магістерської роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

1.1. Психолого-педагогічні аспекти формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів

Коригування змісту готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів пов'язані з виявленням сутнісних характеристик даного поняття. Визначення структури готовності майбутнього вчителя співвіднесено з поелементним і блоковим підходами до дослідження готовності до педагогічної взаємодії з батьками учнів. У зв'язку з цим стає актуальним уточнення поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні дітей» з позицій провідного методологічного системно-діяльнісного та полісуб'єтного підходів.

Сучасний ритм життя, невлаштованість, постійний дефіцит часу, зайнятість батьків, низький рівень педагогічної освіти у наданні освітньої допомоги дітям, формальні контакти з учителем, зникнення довірчих відносин між учителем і батьками, відсутність бажання співпрацювати, фрагментарні зустрічі погіршують характер взаємодії. Внаслідок цього у дитини «формується невпевненість у власних силах, комплекс неповноцінності та страху, що спричиняє появу негативних форм самоствердження» [31, с. 16].

Уточнення поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії із батьками учнів пов'язані з конкретизацією понять «готовність», «педагогічна взаємодія», «готовність до взаємодії».

Зупинимось найбільш продуктивних моментах аналізу, необхідні уточнення поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічного взаємодії з батьками учнів».

Теоретичний аналіз поняття «готовність» відображено в психолого-

педагогічних дослідженнях. Розкриваючи психологічну сторону поняття «готовність», Л. Рондяк визначав її «як наявність у суб'єкта структури конкретної дії та постійної спрямованості свідомості на його виконання» [25, с. 68]. Подальше дослідження готовності привело психолога до висновків, що вона може обмежуватися лише характеристиками досвідченості, майстерності, продуктивності праці, його якостями тоді, коли відбувається відповідна діяльність» [25].

На думку Д. Луцика, готовність – це певний стан за конкретних умов. Згідно з цією позицією, готовність вчені розглядають як фундаментальну первинну умову успішного виконання будь-якої діяльності [18, с. 4].

Д. Луцик, досліджуючи цю проблему, дійшов висновку, що «готовність займає проміжне становище між психічними процесами і властивостями особистості, утворюючи спочатку функціональний рівень, і натомість якого розвиваються процеси, необхідні забезпечення результативності професійної діяльності» [18].

О. Коляда досліджує готовність, виходячи з її структури: змістовного (система знань та умінь ними користуватися при вирішенні навчально-виробничих завдань); ідейно-морального (ступінь сформованості ставлення до предмета, що вивчається, і способів його застосування в майбутній діяльності); мотиваційно-цільового (спонукання до виробничої діяльності, вміння та прагнення самостійно ставити цілі щодо засвоєння); орієнтовно-професійного (ставлення до майбутньої професійної діяльності) компонентів [15].

О. Захарова вважає, що в основі педагогічної взаємодії лежить теорія діяльності, яка вбирає психологічну концепцію міжособистісних взаємодій і вивчається з точки зору процесу та результату психолого-педагогічної діяльності учасників [13, с. 18].

Для нашого дослідження важливі ці ідеї, оскільки готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів визначається не лише змістом діяльності вчителя початкових класів, а й

діяльністю всіх суб'єктів початкової загальної освіти.

О. Захарова вважає, що педагогічна взаємодія у вузівському просторі є «джерело екзистенційно-гуманістичних змін, насамперед, комунікативної та інформаційно-змістовної його складових» [13]. Тому особливу увагу автор приділяє питанням діалогічного спілкування та орієнтації на діалогічну позицію всіх учасників освітнього процесу вузу, зазначаючи, що саме «діалогічне спілкування сприяє виявленню індивідуальних особливостей особистості, знаходження власного педагогічного стилю, розкриття потенційних можливостей педагога, переходу навчального процесу на особистісно-смісловий рівень» [13].

У зв'язку з цим продумані зовнішні та внутрішні умови організації готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, дотримання яких роблять освітній простір основним фактором, що визначає становлення та перетворення учнів.

Креативна педагогічна взаємодія з позицій особистісно-діяльнісного, особистісно-орієнтованого, гуманістичного, синергетичного підходів досліджує О. Коляда, яка вважає, що креативна взаємодія створює відчуття успішності та особистісної продуктивності, дозволяє зміцнити почуття віри у свої можливості, домогтися повноцінної самореалізації, дає можливість певним чином коригувати хід та результат взаємного впливу педагога та студента, забезпечуючи особистісно-професійне зростання майбутнього вчителя [15]. Сутність креативної педагогічної взаємодії, на її думку, полягає «у встановленні відносин взаєморозуміння, діяльнісного взаємозв'язку педагога зі студентами на основі співробітництва, сприяння, допомоги та взаємодопомоги» [15].

Ідея про співпрацю, сприяння, допомогу та взаємодопомогу визначила вибір технологій взаємодії. У контексті культурних людських контактів та культурного обміну в освітньому процесі вищу досліджується педагогічна взаємодія суб'єктів освіти О. Булгакової. На її думку, «саме культурні людські контакти та культурний обмін в освітньому процесі вишу дають можливість

«прирошення» індивідуальних культурних цінностей, як яких виступають не лише знання та вміння, які набувають студенти в освітньому процесі, а й нові відносини, нове розуміння дійсності, нові емоції та почуття, що переживаються суб'єктами взаємодії» [4, с. 15].

Беручи до уваги специфіку педагогічної взаємодії як способу реалізації міжособистісних та діяльнісних контактів учасників процесу, автор вважає, що розвиток культури міжособистісних відносин залежить передусім від поєднання навчальних та виховних педагогічних взаємодій [4, с.15].

О. Амеліна досліджує педагогічну взаємодію викладача та студентів у контексті «прояву індивідуальних способів дій викладача та студентів, які визначаються їх функціонально-рольовими та особистісними позиціями, наслідком яких є взаємні зміни в діяльності, спілкуванні та особистісному розвитку учасників педагогічного процесу» [1, с.14].

Отже, проведений теоретичний аналіз свідчить, що поняття «педагогічна взаємодія» відбиває його багатоаспектність.

По-перше, педагогічна взаємодія учасників процесу спрямована на розвиток кожного учасника та зміну його стану.

По-друге, педагогічна взаємодія учасників процесу – це соціальне явище, яке характеризується об'єктивно існуючими зв'язками між ними.

По-третє, це психологічне явище, пов'язане з процесами педагогічного впливу, педагогічного спілкування, взаєморозуміння, співпереживання, співучасті, що відображають процесуальну основу цього феномену.

По-четверте, це педагогічне явище, пов'язане зі специфікою відбору змісту, методів, форм, технологій, способів взаємодії, характером впливів, що здійснюються, розвитком учасників.

Багатоаспектність поняття «педагогічна взаємодія» лежить в основі розкриття сутнісних характеристик поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів».

І. Валевська як провідні сутнісні характеристики виділяє такі: мотиваційно-ціннісне ставлення до неї; засвоєння теоретичних знань про

принципи, технології та методики взаємодії та співробітництва з усією родиною та з батьками, зокрема; знання вікових особливостей батьків та дітей; володіння практичними вміннями та навичками організації процесу взаємодії та співробітництва з сім'єю, професійними компетенціями ефективної взаємодії з батьками; прийняття процесу взаємодії із сім'єю як значної складової педагогічної діяльності [6, с. 8].

У контексті ототожнення понять «готовність» та «взаємодія» вибудовує готовність майбутніх учителів початкових класів до взаємодії з батьками М.Пашенко, яка під нею розуміє «взаємодія педагога з батьками, в процесі якого досягається вироблення єдиного погляду на виховання дітей, з'являється спільність у визначенні цілей виховання, певний ступінь узгодженості у виборі методики та техніки виховних впливів»[22, с. 53].

Таким чином, визначення готовності як інтегральної особистісної освіти передбачає варіативний склад характеристик: особистісні якості, здібності, види діяльності майбутнього вчителя.

Таким чином, загальноприйнятими компонентами готовності до педагогічної взаємодії вважаються орієнтаційний, технологічний, мотиваційний.

Готовність майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії із батьками як особистісний конструкт досліджує Л. Рондяк, яка виділяє ціннісно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти готовності [25, с. 43-45]. До ціннісно-мотиваційного компонента готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками вона відносить мотиви, потреби до взаємодії, загальнолюдські та освітні цінності. Когнітивний компонент, на її думку, повинен відображати знання про педагогічну взаємодію з батьками, його сутність, структуру, критерії та рівні сформованості, діагностичний інструментарій, технології взаємодії. Діяльнісний компонент включає дії щодо визначення цілей взаємодії педагога з батьками, планування взаємодії, здійснення рефлексивного відбору засобів педагогічної взаємодії, оцінювання результатів взаємодії [25, с. 43-45].

Суб'єктний компонент готовності майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками включає зовнішні і внутрішні мотиви; цілепокладання; пізнавальну потребу; встановлення на моделювання зв'язків та відносин; спрямованість на акумулювання спільних зусиль, координацію дій щодо вирішення завдань виховання учнів, виявляючи особистісні характеристики (комунікабельність, мобільність, активність, відповідальність, спостережливість, мислення, такт).

Компетентнісний компонент готовності майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками включає в себе знання про сутність, структуру, типи, форми, методи і принципи педагогічної взаємодії; «бар'єрах» у педагогічній взаємодії вчителя з батьками, причинах їх виникнення та способах усунення; функціях класного керівника; проблеми виховання молодших школярів; цілях, завданнях роботи з батьками; механізми планування роботи з батьками учнів у їхньому вихованні; способи забезпечення педагогічної взаємодії з батьками учнів; види аналізу роботи з батьками учнів; способах встановлення освітніх та особистісних контактів з батьками учнів у різних моделях спілкування та стилях відносин.

Діяльний компонент готовності майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками характеризується складом дій і умінь, пов'язаних з визначенням завдань виховання молодших школярів; цілей, завдань роботи з батьками учнів; планування роботи з батьками учнів; способами забезпечення взаємодії з батьками учнів; аналізом результатів роботи з батьками; встановленням суб'єкт - суб'єктних та міжособистісних відносин між учасниками процесу, спілкування; вибором адекватного змісту, форм, методів технологій педагогічної взаємодії з батьками учнів; технік комунікацій, способів надання педагогічної допомоги та підтримки батькам у вихованні учнів.

Рефлексивний компонент готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками передбачає оцінювання процесу та результату формування готовності до педагогічної взаємодії з батьками учнів;

аналіз власних дій, позицій, досвіду; аналіз результатів педагогічної взаємодії суб'єктів початкової освіти; аналіз моніторингу педагогічної взаємодії з батьками учнів; прогнозування.

Подані структурні компоненти готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками відображають сутність, взаємозв'язок та взаємообумовленість досліджуваного феномену.

Таким чином, під готовністю майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів ми розуміємо інтегральну особистісну освіту, що включає сукупність особистісних характеристик, здібностей, що визначають професійну спрямованість, яка виражається у збільшенні суб'єктності, компетентності діяльності та рефлексії майбутніх фахівців.

До сутнісних характеристик відносяться функції готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів. З позицій системно-діяльнісного підходу виділено такі функції готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів: методологічна, пізнавальна, інтелектуальна, інтелектуальна, інформативна, комунікативна, перетворювальна, регулятивна.

Методологічна функція готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів дозволяє діяти учням на основі концептуальних положень, що визначають сутність готовності до педагогічної взаємодії з батьками учнів та процесуальну сторону даного феномену.

Пізнавальна функція готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів визначає зв'язок учнів із соціальним середовищем, інтелектом і діями через необхідність та достатність обсягу роботи з педагогічною інформацією у процесі формування даного феномену.

Інтелектуальна функція готовності майбутнього вчителя початкових

класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів передбачає розвиток здібностей учнів здійснювати різні прийоми розумової діяльності у процесі формування готовності: аналіз, синтез, порівняння, класифікацію та систематизацію педагогічних явищ, фактів; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в інформаційному потоці; виділяти загальне, особливе, одиничне у ньому; здійснювати швидкісний процес переробки педагогічної інформації [26].

Інформативна функція готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів передбачає орієнтацію учнів «у великому потоці різноманітної педагогічної та корисної інформації; пошук та відбір знайомої, нової, значущої та другорядної інформації; зберігання та обробку інформації; накопичення практичного досвіду; здатність «перетравлення» інформації з використанням інформаційних та інтерактивних технологій; передачу інформації від людини до людини у формі повідомлень» [26].

Комунікативна функція готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів забезпечує обмін педагогічною інформацією між учасниками процесу на всіх рівнях: індивідуальному, груповому, громадському; забезпечує діалогічне спілкування, встановлює міжособистісні стосунки.

Перетворювальна функція готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів забезпечує зміна учасників процесу та впливає на розвиток суб'єктності, компетентності, діяльності, рефлексії учнів.

Регулятивна функція готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів забезпечує внесення коректив у поведінку суб'єктів на основі аналізу їхньої спільної діяльності. Ця функція спрямована на узгодження та координацію взаємодії партнерів зі спілкування та спільної діяльності.

Рефлексивна функція готовності майбутнього вчителя початкових

класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів зумовлює оцінку взаємодії учасників процесу, прийняття вірного рішення, виконання професійних дій партнерів та забезпечує самоаналіз та самоконтроль результатів процесу.

Прогностична функція готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів визначає перспективні напрями у розвитку зв'язків, відносин та спілкування суб'єктів процесу.

Дані функції готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів можуть бути умовами для формування особистісних якостей і дій учнів. Кожну функцію готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів ми співвіднесли з особистісними якостями та діями учнів [23].

Суперечливий погляд на цю проблематику з виділенням різних сутнісних характеристик, компонентів, функцій готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками дозволяє зробити висновок, що це наукове поняття, що спирається на систему психолого-педагогічних знань.

У дослідженні визначено критерії готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками. Отже, ступінь сформованості готовності майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками ми визначатимемо відповідно до наступних критеріїв: суб'єктного, компетентнісного, діяльнісного, рефлексивного.

Показниками суб'єктного критерію є мотивація; цілепокладання; пізнавальна потреба; встановлення визначення зв'язків, відносин і спілкування з батьками учнів; особистісні характеристики, необхідні у процесі педагогічної взаємодії та спілкування з батьками у вирішенні завдань навчання та виховання учнів.

До компетентнісного критерію належать такі показники: загальні (здібності) та професійні компетенції (види діяльності), що виявляються у

процесі формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; використання проектних, комунікативних технологій та технологій взаємодії; спілкуванні викладачів та учнів; обмін педагогічної інформацією з питань виховання учнів.

Показниками діяльнісного критерію є різні види діяльності у вирішенні педагогічних завдань з використанням різних методів, засобів та технологій навчання; методів організації діалогічного спілкування; вибудовування міжособистісних, суб'єкт – суб'єктних відносин.

Показниками рефлексивного критерію є аналіз, самоаналіз, самооцінка результатів готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; прогнозування позитивних результатів.

Дані критерії об'єднані в комплексний показник, що відображає сформованість готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, і є певним зразком, що є вихідним моментом для виявлення рівнів: елементарного, репродуктивного, допустимого, оптимального.

Елементарний рівень готовності студентів до педагогічної взаємодії з батьками учнів характеризується домінуванням зовнішньої мотивації; фіксованою установкою на моделювання відносин та організацію педагогічної взаємодії з батьками учнів у вихованні учнів; відсутністю пізнавальної потреби та прямованості на педагогічну взаємодію та спілкування; наявністю труднощів у постановці та формулюванні навчаються цілей навчання педагогічній взаємодії з батьками учнів та засобів їх досягнення; відсутністю уявлення про очікуваний результат, внаслідок чого студент не проявляє активності, мобільності, відповідальності, спостережливості, комунікабельності, педагогічної тактовності.

Репродуктивний рівень готовності студентів до педагогічної взаємодії з батьками учнів характеризується наявністю мотивації, стимулами якої виступають відмінні і хороші позначки педагогічним предметам чи заохочення викладача; проявом пізнавальної потреби під впливом зовнішніх

факторів; готовими установками на моделювання відносин між учасниками процесу; наявністю орієнтирів спілкування; прийняттям «видимих» труднощів у взаємодії; формулювання цілей навчання за цим зразком; неусвідомленим ставленням до проблеми педагогічної взаємодії з батьками учнів, що з нерозумінням її значущості в особистісному та процесуальний розвиток.

Допустимий рівень готовності студентів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів відрізняється переважанням смислоутворювальних мотивів, спрямованих на забезпечення ефективної педагогічної взаємодії суб'єктів початкової загальної освіти; мотивами - стимулами (прагненням до спілкування, спільної діяльності, партнерства та ін.), що виступають у ролі спонукального фактора; певними установками для визначення стратегії вибудовування педагогічної взаємодії; пізнавальної потребою під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів; орієнтирами на педагогічну взаємодію та спілкування; самостійним формулюванням цілей навчання; усвідомленим ставленням студентів до проблеми педагогічної взаємодії з батьками учнів, повним її розумінням значущості в особистісному та процесуальному розвитку; чіткими уявленнями про очікуваний результат, але утрудненням в їх обґрунтуванні та виборі засобів досягнення. Студентам цього рівня властиво позитивне ставлення до навчання, прийняття його значущості, прояв активності, мобільності, відповідальності, спостережливості, комунікабельності, тактовності.

Оптимальний рівень готовності студентів до педагогічної взаємодії з батьками учнів характеризується внутрішньою мотивацією та проявом пізнавальної активності у реалізації власного інтелектуального потенціалу через систему внутрішніх механізмів самореалізації; стійкою пізнавальною потребою; формулюванням мети та розумінням призначення педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів; спрямованістю навчання; активністю, мобільністю у придбанні компетенцій, пов'язаних із питаннями педагогічної взаємодії з батьками учнів; стійкими установками на моделювання ситуацій та

організації педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Сутність, структура, критерії, показники рівня сформованості готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів становлять теоретичну основу досліджуваної проблеми та визначають освітню траєкторію підготовки фахівця середньої ланки.

1.2. Діагностика процесу формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів

Сутнісні характеристики досліджуваного феномена відображені в моделі, яка використовується для досягнення необхідного стану освіти - готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічній взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Ми провели анкетування серед студентів; потенційних роботодавців – вчителів початкових класів; батьків молодших школярів школярів. З метою виявлення проблем, пов'язаних сформуванням готовності майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів, ми поставили учням такі питання.

Які форми взаємодії вчителя початкових класів ви знаєте?

Які методи роботи з батьками Вам відомі?

У чому полягає функція класного керівника?

Які засоби взаємодії з батьками учнів вважаєте ефективними?

Функції вчителя початкових класів у роботі з батьками.

Дослідженням встановлено, що 68,0% в якості основної форми взаємодії вчителя початкових класів з батьками називають батьківські збори. 32,0% студентів виділяють таку форму взаємодії як запрошення батьків до школи для бесіди; записи у щоденнику - 13,5%, переговори телефоном (54,3%), відвідування вчителем вдома (11,2%), консультування (3,6 %). 8,0% студентів не назвали жодної форми взаємодії вчителя початкових класів із батьками. Труднощі викликали у студентів питання про методи роботи з батьками учнів.

Як основний метод роботи з батьками виступають батьківські збори (53,2 %). Лише окремі студенти назвали методи педагогічної взаємодії з батьками учнів: бесіда – 36,4%, лекція чи розповідь – 22,4 %; 23,3% не назвали жодного методу педагогічної взаємодії. 20,0% студентів перерахували деякі функції роботи вчителя початкових класів із батьками (розвиваюча, виховна, організаційна).

Проблеми організації педагогічного взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів відзначають 77,0 % роботодавців, вважаючи, що це проблема пов'язані з відсутністю практичного досвіду.

Викладачі коледжів (54,3%) до однієї з труднощів в організації педагогічної взаємодії вчителя початкових класів з батьками учнів відносять роз'єднаність спеціальних та педагогічних дисциплін.

48,0% викладачів коледжів розглядають зміст самостійної роботи як доповнення аудиторним заняттям, тобто для підготовки до практичних, лабораторних занять, здачі поточної та проміжної атестації з дисциплін.

35,0% опитаних роботодавців вважають, що правильно організована самостійна робота допомагає систематизувати теоретичні знання та закріпити практичні вміння студентів.

Таким чином, аналіз проблем та недоліків, внаслідок яких виникають труднощі у створенні педагогічного взаємодії вчителів з батьками учнів свідчить про недооцінювання її ролі в процесі професійної підготовки фахівців.

З метою вдосконалення процесу формування готовності студентів до педагогічної взаємодії з батьками ми провели анкетування серед батьків молодших школярів. Багато батьків часто не мають спеціальної педагогічної підготовки, і вагаються у вирішенні проблем у навчанні та вихованні своїх дітей, тому за допомогою звертаються до репетиторів. Але і це не завжди вирішує проблеми у навчанні та вихованні їхніх дітей. З метою раціонального планування роботи вчителя початкових класів із батьками учнів, забезпечення взаємодії, аналізу результатів роботи з батьками ми провели анкетування.

В анкетуванні брали участь батьки молодших школярів. Їм було

запропоновано з ряду запропонованого вибрати труднощі у навчанні та вихованні дітей.

Висока поінформованість дітей (інтернет, телебачення, смартфони) ускладнює навчання та виховання дітей (44,9 %), як наслідок спостерігається обмеженість у читанні художньої та пізнавальної літератури дітьми (89,5 %). Орієнтацію дітей лише на розумовий розвиток на шкоду духовно-моральному та особистісному розвитку відзначають більшість опитаних (77,4 %). Більшою мірою вразили результати відповідей щодо виховання молодших школярів. У списку особистісних якостей, які батькам хотілося б усунути, значилися: лінощі, впертість, неорганізованість, неврівноваженість, сором'язливість, повага до інших, товариськість.

Отримані результати дозволяють зробити такий висновок: більшість батьків (71,2 %) віддають перевагу індивідуальним формам роботи: консультації, відвідування школи, відвідування вчителем вдома учня. Батьки відвідування вдома, запрошення до школи, індивідуальні консультації назвали найбільш вдалим формами роботи. Так само значними формами роботи батьки вважають традиційні форми роботи, яких ставляться розмови, батьківські збори, консультації, відвідування виставок та інших. (68,3 %). Ці форми роботи батьки виділили як основні.

Високо оцінюються батьками наочно-інформаційні форми роботи: соціальні мережі, сайти для батьків молодших школярів, чати, створені батьками учнів (63,4%); трохи нижче шкільні сайти, проведення майстер-класів, презентацій та ін., групові консультації, шкільні заходи, батьківські вечори, обговорення художніх творів (54,8 %).

Допомога репетитора стала важливою для 52,2% респондентів, оскільки багато батьків запрошують репетиторів з першого року навчання у школі. Деяко вищі позиції, ніж допомога репетитора, займають поради психолога та соціального педагога (54,9 %).

На жаль, у разі виникнення труднощів у вихованні дітей лише 30,4 % батьків звертаються до педагогічної літератури, найчастіше вони обходяться

самотужки, організовуючи сімейні збори (75,2 %). Важливу роль багатьох батьків у подоланні труднощів у вихованні дітей грають також індивідуальні розмови з учителем (45,6 %). Значну допомогу батькам у вихованні учнів надають поради близьких їм людей (48,2%). Не менш значущим для батьків виявилось консультування з учителем з питань виховання учнів (44,0 %).

До класних батьківських зборів батьки ставляться як до протокольного заходу і більшість з них не вважають їх ефективними у вирішенні проблем, що виникають у вихованні дітей (18,3 %). Шкільні заходи відзначили лише 31,8 % опитаних, вважаючи, що їх недостатньо проводиться у позаурочній діяльності у початковій загальній освіті.

Отже, формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів представляє поетапний процес, спрямований на формування загальних (здібностей) та професійних (видів діяльності) компетенцій, активізацію та переведення студентів у позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування; встановлення комунікаційних, суб'єкт суб'єктних, міжособистісних відносин, особистісних та освітніх контактів; акумулювання спільних зусиль та координацію дій учнів.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Розроблено стратегію дослідження готовності майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, яка будується на принципах цілісності, структурності, діяльності, цілеспрямованості, комунікативності; вирішення зазначеної проблеми, результатом якого є нове наукове знання.

Теоретичний аналіз свідчить, що педагогічна взаємодія учасників процесу спрямована на розвиток кожного учасника та зміну його стану; педагогічна взаємодія учасників - це соціальне явище, яке характеризується об'єктивно існуючими зв'язками між ними; пов'язане зі специфікою відбору змісту, методів, форм, технологій, способів взаємодії, характером впливів, що здійснюються, розвитком учасників.

Визначено критерії та рівні готовності майбутнього вчителя початкових

класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів: суб'єктний, компетентнісний, діяльнісний, рефлексивний, які є комплексним показником, що відображає сформованість досліджуваного феномену.

Сутність, структура, критерії, рівні сформованості готовності до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів становлять теоретичну основу формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

На підставі результатів проведеного структурного, функціонального та змістовного аналізу досліджуваної проблеми розроблено модель формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, яка представлена такими блоками: цільовим, змістовним, процесуально-діяльнісним та оціночно-результативним.

Модель формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні відображає поетапний процес, спрямований на формування загальних (здібностей), професійних (видів діяльності) компетенцій, практичного досвіду, активізацію та переведення студентів у позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування; встановлення суб'єкт-суб'єктних, міжособистісних відносин, особистісних та освітніх контактів; акумулювання спільних зусиль та координацію дій учнів.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

2.1. Педагогічні умови та технологія формування готовності майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії з батьками учнів

Теоретичний аналіз, поданий у першому розділі, свідчить про те, що предмет дослідження нами розглядається як поетапний педагогічний процес, спрямований на системне формування загальних та професійних компетенцій учнів, які виявляються в готовності майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії, спілкування, встановлення міжособистісних, освітніх контактів з батьками молодших школярів у процесі обміну педагогічною інформацією, взаємного розуміння, акумулювання спільних зусиль з виховання особистості молодшого школяра, координації спільних дій у вихованні дітей.

Виходячи з цього, готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів розглядається в сукупності суб'єктів, компетентнісних, діяльних, рефлексивних характеристик особистості студента. Для доказу об'єктивності та оптимальності готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів ми провели констатуючий експеримент.

Мета експерименту: визначення вихідного рівня сформованості готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Для визначення рівнів сформованості готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів ми використовували пакет методик, що включають: спостереження, в результаті якого формувалася загальна думка про участь та активність студентів у навчально-пізнавальній та педагогічній діяльності (практика); вивчалися індивідуальні особливості майбутнього вчителя початкових класів, ставлення до педагогічних знань щодо взаємодії з батьками; опитування (анкетування,

розмова, твір, педагогічна ситуація, тестування, ранжування), у результаті якого виявлявся вихідний рівень сформованості компонентів готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Таким чином, результати дослідження зовнішньої мотивації студентів контрольної та експериментальної груп відбивають їх бажання постійно вдосконалюватися, розвиватися, вчитися заради відчуття успішності, значущості, підвищення самооцінки за рахунок власних досягнень у навчанні.

У рамках констатуючого етапу експерименту нами досліджена внутрішня мотивація студентів (пізнавальна, досягнення, саморозвитку), яка характеризується спонуканнями, що визначають активність майбутніх вчителів початкових класів та їх спрямованість на оволодіння загальними та професійними компетенціями.

Студенти приблизно однаково міркують: «навчаюся заради задоволення, яке я відчуваю, коли відкриваю для себе педагогічні знання», «навчання приносить мені задоволення», «Мені подобається вирішувати нестандартні та творчі завдання», «я отримую задоволення від спілкування», «я відчуваю задоволення, коли перебуваю в процесі отримання нової педагогічної інформації, що сприяє саморозвитку та самовдосконаленню», «заради задоволення вчуся у кращих наставників і педагогів», «заради задоволення спілкуюся з ними», «маю можливість обговорювати проблеми з цікавими викладачами», «я радий тут вчитися, мені це цікаво», «мені подобається вибудовувати міжособистісні відносини в процесі спілкування».

На жаль, у більшості студентів експериментальної та контрольної груп пізнавальна мотивація сформована недостатньо, що ускладнює процес формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до професійної діяльності.

Для дослідження мотивації досягнення ми використали методикку "Мотивація досягнення успіху" Т. Елерса.

Кількісний аналіз свідчить, що мотивація досягнення успіху сформована

у 9,6% студентів КМ та 10,0% ЕГ учнів, що говорить про незначну кількість студентів, які не бояться зазнати невдачі в навчанні, прагнуть успіхам, досягненню цілей і максимально високим результатам у навчанні.

У більшості студентів є потенційний страх зазнати невдачі, що свідчить про нерозвиненість навичок вольової регуляції та саморегуляції, неорганізованості, слабкої сформованості навчальної та самостійної діяльності.

Результати аналізу мотивації досягнення успіху привели нас до думки, що, щоб уникнути помилок в управлінні навчальною та самостійною діяльністю студентів при розробці змістовної частини робочих програм педагогічних дисциплін, необхідно враховувати наступні моменти: студент повинен виконувати завдання, спираючись на вже наявні знання, набуваючи в процесі роботи нових; студент повинен бути ознайомлений з критеріями оцінки результатів роботи; студент повинен нести відповідальність за свої дії в процесі досягнення мети та результатів.

Ми попросили студентів оцінити себе за 9-бальною шкалою за кожним показником та визначити у себе сформованість якостей, умінь та навичок саморозвитку. Таким чином, аналіз зовнішньої та внутрішньої мотивації студентів на етапі констатуючого експерименту демонструє несуттєві відмінності в кількісних показниках обох груп: контрольної та експериментальної.

Таким чином, аналіз результатів анкетування студентів дозволив зробити такі висновки:

більшість не повною мірою усвідомлюють сутність структури, функцій, типів педагогічної взаємодії з батьками учнів, причиною чого є низький рівень сформованості загальних та професійних компетенцій;

перевага надається традиційним формами методам педагогічної взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів;

звужено уявлення студентів про функції класного керівника у роботі з батьками у вихованні учнів;

уявлення студентів про цілі та завдання педагогічної взаємодії з батьками учнів пов'язані зі створенням умов, слабо акцентується увага на розвитку суб'єктних якостей молодшого школяра;

переважання заходів виховного характеру у плануванні роботи з батьками учнів обмежує їх можливості, «знецінюючи» статус сім'ї;

відсутність критеріїв аналізу результатів роботи з батьками учнів зумовлює відсутність комплексного аналізу, корекцію, планування роботи та прогнозування позитивних результатів.

Для діагностики діяльнісного компонента готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів ми провели анкетування, яке дозволило встановити вихідний рівень сформованості умінь студентів, пов'язаних із визначенням цілей та завдань педагогічної взаємодії з батьками; плануванням роботи з батьками у вихованні учнів; аналізом результатів роботи з батьками у вихованні учнів; оцінюванням та прогнозуванням результатів роботи з батьками у вихованні учнів; відбором форм, засобів взаємодії, способів надання допомоги, необхідної для забезпечення педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Отримані результати дозволяють судити сформованості вміння визначати цілі та завдання роботи з батьками у 13,5% студентів КГ та 13,4% - ЕГ; 42,4% і 42,6% респондентів обох груп мають показники нижчі від середнього рівня сформованості даного вміння; 27,4% студентів КГ та 27,7% - ЕГ показали рівень сформованості такої поведінки вище за середню, що явно недостатньо для здійснення даного виду діяльності майбутніми вчителями початкових класів. У 16,7% та 16,3% студентів обох груп не сформовано дане вміння, що свідчить про слабку готовність до цього виду діяльності, підтверджує фрагментарність сформованості компетенцій, відсутність у студентів практичного досвіду.

Уміння планувати роботу з батьками у вихованні учнів сформовано у 15,3% студентів КГ та 14,6% ЕГ. Ці студенти чітко представляють напрями роботи з батьками, форми та методи роботи з кожного напрямку. Як пріоритетні

напрями вони виділяють вивчення сім'ї, педагогічне просвітництво батьків, забезпечення участі батьків у життєдіяльності класу та ін.

13,4% КГ та 13,9% ЕГ опитуваних студентів не вміють планувати роботу з батьками: не знають напрямів роботи з батьками, форм і методів роботи з батьками, змісту роботи з батьками та вважають, що найпростіше його завантажити з Інтернету.

Вміння аналізувати результати роботи з батьками продемонстрували 18,6% КГ та 19,9% ЕГ респондентів. Ці студенти володіють основами аналізу, враховують досягнення та труднощі у роботі з батьками, запити батьків, різноманітність планованих форм роботи та педагогічної допомоги, компетентність батьків у вихованні учнів, досвід роботи окремих вчителів з батьками вихованців, передовий досвід сімейного виховання та поширення його всередині освітньої організації.

Не вміють аналізувати результати роботи з батьками 17,4% КГ та 17,3% ЕГ студентів.

Узагальнюючи різні підходи до виділення рівнів діяльності студентів, ми дійшли висновку, що в нашому випадку найбільш обґрунтованими є такі рівні:

I рівень - пояснювально-ілюстративний (вчитель початкових класів-виконавець); II - репродуктивний (що відтворює) - «вчитель початкових класів - імітатор; III рівень – частково-пошуковий – «вчитель початкових класів – організатор»; IV рівень – творчий – «вчитель початкових класів – вихователь-майстер.

Сутність навчально-пізнавальної діяльності полягає у наступному: на пояснювально-ілюстративному рівні здійснюється діяльність, характерна виконавцю; репродуктивному рівні – діяльність за зразком, за алгоритмом; частково-пошуковий рівень передбачає діяльність за самостійно обраним варіантом алгоритму, найбільш відповідного завдання та умов; творчий рівень – це самостійне планування та вільне виконання діяльності студентами.

Зазначимо, що ми використовуємо цю ідею в контексті досліджуваної

проблеми, оскільки, виходячи з теоретичних уявлень про готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, ми її розглядаємо як певний вид діяльності.

Таким чином, виявлення активності майбутніх вчителів початкових класів у взаємодії з батьками учнів вказує на необхідність розвитку у них творчої активності, що розкриває сутність, структуру педагогічної взаємодії вчителя початкових класів із батьками у вихованні учнів.

Інтерпретація результатів сформованості активності студентів представлена малюнку.

Характер діяльності студентів	ЕР	КР
пояснювально-ілюстративний	20,0%	20,5%
репродуктивний	55,2%	56,0%
частково-пошуковий	13,8%	14,5%
творчий	11,0%	9,0%

Таким чином, дослідженням встановлено, що навчально-професійні вміння недостатньо сформовані, домінує репродуктивна активність студентів.

Отримані результати не дають повного уявлення про вибір майбутніми вчителями початкових класів форм, методів педагогічної взаємодії з батьками, способів надання їм допомоги.

2.2. Результати дослідно-експериментальної роботи

Мета формуючого експерименту: апробація процесу формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Завдання формуючого експерименту:

проведення дослідного навчання;

педагогічний моніторинг результатів експериментальної роботи ;

обробка та оцінка результативності експериментальної роботи.

Для вирішення поставлених завдань нами застосовувалися наступні методи наукового дослідження: спостереження, анкетування, тестування, розв'язання педагогічних завдань, ситуацій; аналіз результатів; узагальнення та систематизація результатів.

Основними формами навчання є лекційні та практичні заняття. На лекціях з дисципліни "Теорія виховання учнів початкової школи" здійснювалася освітня взаємодія викладача зі студентами через повідомлення викладачем теоретичного матеріалу та спільне вирішення конкретних педагогічних ситуацій. Наприклад, лекція, присвячена стратегії спілкування та видам спілкування.

Пошук відповіді було спрямовано формування загальної та професійної компетенцій майбутніх вчителів початкових класів, які забезпечують спілкування з батьками, учнями, колегами та іншими.

Позиція викладача (консультант, модератор) у процесі виконання завдання студентами полягала в консультуванні, супроводі та підтримці студентів при пошуку відповідей. У цій ситуації викладач виступав у ролі модератора, діяльність якого була спрямована на розкриття потенційних можливостей студента та його здібностей. В основі модерування лежить технологія взаємодії - дискусія, що організує дискусійний процес, обмін думками, судженнями та підводить студентів до прийняття рішення за рахунок реалізації внутрішніх можливостей та практичного досвіду. Таким чином, у процесі лекції розкривається внутрішній потенціал студента, виявляються приховані можливості та нереалізовані знання та вміння, створюється атмосфера співробітництва, встановлюються міжособистісні відносини між викладачем та студентами, спільно визначаються стратегії, види спілкування, як для батьків, так і для учнів.

В результаті вибору тієї чи іншої стратегії спілкування визначається пороговий рівень комунікативних здібностей студентів, які вони демонструють у процесі вирішення конкретної ситуації: спілкування з батьками та учнями на основі володіння техніками спілкування та знаннями

правил спілкування.

Знання з техніки спілкування лежать в основі формування у студентів конкретних комунікативних умінь: говорити та слухати. На практичному занятті з цієї теми студентам пропонувалося обговорення педагогічних ситуацій з погляду різних позицій: а) доброзичливості - ворожості (доброзичлива позиція прийняття співрозмовника; нейтральна позиція; ворожа позиція неприйняття співрозмовника); б) домінування - підпорядкування (домінування чи «спілкування зверху»; «спілкування рівних»; підпорядкування чи «спілкування знизу»).

На практичних заняттях ми використовували поряд з традиційними методами навчання інтерактивні, які мають значні переваги, і спрямовані на формування пізнавальної активності учнів.

На практичних заняттях вирішувалися проблемні ситуації, практичні завдання, проводилась презентація. Наприклад, на практичному занятті «Стили спілкування (авторитарний, демократичний, ліберальний, діловий, ритуальний, маніпулятивний, гуманістичний)» ми використали таку технологію взаємодії, як групова робота, яка здійснювалася у два етапи. На першому етапі групового обговорення викладачем позначалася проблема, визначався час, протягом якого студенти повинні підготувати аргументовану розгорнуту відповідь на питання, які стилі спілкування переважають у взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів? При цьому викладач встановлював певні правила проведення групового обговорення: задавав певні межі обговорення; пропонував алгоритм вироблення спільної думки (рішення); призначав модератора (провідного), керівного ходом групового обговорення та ін.

З метою формування здібностей студентів до публічного виступу використовувалася проектна технологія. Презентація - найефективніший спосіб донесення важливої інформації як у розмові «віч-на-віч», і при публічних виступах. Перед проведенням практичних занять студентам пропонувалося вибрати будь-яку тему: 1) Яку роль грає спілкування у

забезпеченні взаємодії з батьками у дітей; 2) Які стратегії спілкування, на вашу думку, є ефективними у забезпеченні взаємодії з батьками у вихованні дітей; 3) Які стилі спілкування Ви використовували у взаємодії з батьками у вихованні дітей? 4) Які якості особистості вчителя початкових класів необхідні та важливі для спілкування? 5) Охарактеризуйте бар'єри та перешкоди у спілкуванні з батьками молодших школярів, які рекомендувалися до заліку з подальшою презентацією та публічним виступом, які дозволяють ефективно та наочно подати зміст вивченого матеріалу, виділити та проілюструвати повідомлення, пізнавальну інформацію, показати ключові змістовні моменти, проблеми у спілкуванні з батьками у побудованому публічному виступі.

Орієнтирами у формуванні готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів є тематика підрозділів дисципліни «Теорія виховання учнів початкової школи».

Наприклад, на лекції «Виховні системи в освіті» після теоретичного матеріалу про сучасні виховні системи студенти приходять до висновку, що в цілому при збереженні розуміння виховання як важливої частини цілісного педагогічного процесу сьогодні відбулося змістовне його переосмислення: виховання розуміється як культурно-історична цінність; йому відводиться пріоритетна роль процесі соціалізації особистості, розвитку її індивідуальності та самостійності.

При вивченні теми «Планування виховної роботи, її аналіз» лектор пропонує вивчити теоретичний матеріал про види аналізу: короткому (оціночному), структурному (поетапному), системному, повному, необхідних у професійній діяльності вчителя початкових класів. На практичному занятті проводиться дискусія, що включає колективне обговорення різних видів аналізу роботи педагога у вихованні молодших школярів та організації роботи з батьками учнів та ін.

На стадії орієнтації ми запропонували студентам представити себе у ролі вчителя початкових класів, якому необхідно підготувати оцінний аналіз

результатів планування виховної роботи. Ми запропонували кожній групі вибрати будь-який напрямок роботи вчителя у плануванні виховної роботи, у тому числі роботи з батьками та зразковий алгоритм аналізу.

Таким чином, стадія орієнтації передбачає адаптацію студентів до самої проблемної ситуації, що дозволяє спільно з викладачем сформулювати цілі дискусії, встановити правила та регламент, реалізувати алгоритм аналізу, відповідно до його вимог до форми та схеми аналізу.

На стадії оцінки відбувається обговорення виступів студентів, заслуховуються їхні відповіді, збирається максимальний обсяг педагогічних знань за напрямками роботи вчителя початкових класів. Відхилення від теми дискусії припиняються викладачем (арбітром).

Стадія консолідації проблемної дискусії передбачає узгодження думок та позицій учнів, спільне формулювання рішень, прийняття їх, власне аналіз результатів та прогнозування.

Як творче завдання пропонувалося підготувати також медіа-презентацію однієї з виховних систем, виділивши основну виховну ідею (або комплекс ідей), наукове обґрунтування (принципи); орієнтири у вихованні особистості дитини; пріоритетні (системоутворюючі) напрями; взаємодія дидактичної та виховної підсистеми; форми співпраці вчителя початкових класів з вихованцями та його батьками. У публічному виступі студенти повинні аргументувати свою позицію і довести, чому для презентації обрали саме цю виховну систему.

У розділі "Педагогічні технології" вивчаються питання технології конструювання педагогічного процесу, результатом якої є планування конструктивної діяльності вчителя початкових класів: планування роботи класного керівника, роботи з батьками учнів.

Студенти на етапі орієнтації вивчають планування як вид професійної діяльності вчителя початкових класів: цілі, завдання планування, принципи, етапи, напрями роботи, форми та методи роботи, заплановані показники, очікувані результати. На практичному занятті студенти здійснюють перші

«проби» у плануванні: обирають напрями, форми та методи роботи, структуру плану, формулюють цілі, завдання, очікувані результати.

Вивченню технологій педагогічного спілкування та встановлення педагогічно доцільних взаємовідносин, стилів педагогічного спілкування сприяють постійно мінливі позиції викладача коледжу. В даному випадку переведення позиції «викладач» у позицію «викладач – фасилітатор».

Особливу увагу в процесі вивчення педагогіки приділялося організації самостійної роботи майбутніх вчителів початкових класів. Так, студентам пропонувалося письмово відповісти на запитання, що мені необхідно знати про планування роботи з батьками? які критерії лежать в основі аналізу роботи з батьками?», «які особисті якості необхідні вчителю початкових класів для забезпечення взаємодії та взаємин з батьками учнів?» та ін.

Наприкінці проблемної лекції студенти готові до формулювання завдань виховання: «виховання громадянськості, патріотизму, поваги до прав, свобод та обов'язків людини; виховання моральних почуттів та етичної свідомості; виховання працьовитості, творчого ставлення до вчення, праці, життя; виховання ціннісного ставлення до природи, довкілля; виховання ціннісного ставлення до прекрасного; формування уявлень про естетичні ідеали і цінності» [27].

При вивченні теми «Особистісні характеристики молодших школярів» на практичному занятті студентам пропонувалося вирішити педагогічну ситуацію: Уявіть себе в ролі вчителя початкових класів, якому належить виступити на навчально-методичному об'єднанні своєї школи з питанням виховання молодших школярів. Змодельуйте цю ситуацію.

Вихід із цієї ситуації здійснюється у процесі груповий роботи: завдання виховання молодших школярів спочатку обговорювалися у групах, потім керівником групи призначався «вчитель початкових класів», який озвучував рішення. У процесі обговорення виділилися такі напрями у вихованні молодшого школяра: цивільне, патріотичне, трудове, екологічне, фізичне виховання; формування культури здорового способу життя учнів; освоєння

традиційних цінностей, моральних і правил поведінки; залучення до культурної спадщини та духовно-моральним цінностям народу.

На лабораторному занятті моделюється діяльність майбутнього вчителя початкових класів з виховання особистісних якостей молодшого школяра. Студентам пропонується змоделювати педагогічну ситуацію: уявіть себе в ролі вчителя початкових класів, який має виступити на батьківських зборах. Про які особисті якості молодшого школяра Ви говоритимете? За яких умов виховання молодших школярів буде ефективним?

У результаті обговорень студенти приходять до таких висновків, що до важливих особистісних характеристик молодшого школяра належать такі: той, хто любить і поважає свій народ, свій край і свою Батьківщину; який поважає та освоює в діяльності традиційні духовно-моральні та соціокультурні цінності сім'ї, суспільства та народів; виконує правила та норми поведінки, прийняті в суспільстві; здатний розуміти наслідки своїх дій, оцінювати вчинки свої та інших людей; доброзичливий щодо оточуючих, здатний співпереживати; той, хто вміє слухати співрозмовника, готового висловлювати і пояснювати свою думку; що шанобливо ставиться до праці; бере участь у різних видах діяльності; допитливий, зацікавлений у пізнанні світу; виявляє інтерес до творів вітчизняної та світової літератури та мистецтва; виконує правила здорового та безпечного для себе та оточуючих способу життя, у тому числі в інформаційному просторі» [29, с. 7]. На підставі цих характеристик студенти складають портрет випускника початкової школи.

На практичних заняттях студенти вирішували різноманітні навчальні завдання та моделювали педагогічні ситуації. Наведемо приклади деяких.

Навчальна задача №1: Спираючись на матеріали запропонованої літератури, змоделюйте 2-3 проблемні ситуації, які можна використовувати у вихованні особистісних якостей молодших школярів.

Педагогічна ситуація №2: Уявіть, що ви вчитель початкових класів. Змоделюйте виховний захід щодо виховання духовно-моральних (трудових, фізичних, екологічних та ін.) якостей особистості молодших школярів (на

вибір студента).

Окремі ситуації програвали у формі ділових ігор. Ми запропонували студентам за 3-5 хвилин у абсолютно вільній формі письмово описати професійні характеристики вчителя початкових класів у ролі методиста, класного керівника, вихователя. При цьому попросили у описі відобразити як позитивний, так і негативний образ, який склався у кожного студента протягом навчання у школі, коледжі, після вивчення педагогічних дисциплін. Вибірково на занятті ми проаналізували есе, систематизували інформацію, виходячи з якої зробили висновки про професійні характеристики вчителя початкових класів як методиста, класного керівника та вихователя.

Під час проведення практичного заняття «Професійні характеристики вчителя початкових класів» ми пропонували студентам знайти відповіді на такі питання:

Хто такий у Вашому розумінні вчитель початкових класів – методист, класний керівник, вихователь?

Сформулюйте основні завдання виховання молодших школярів.

Як Ви вважаєте, вчитель початкових класів - це «ремісник» чи «творець»?

Які професійні характеристики вчителя початкових класів необхідні виховання молодших школярів?

Які три найбільш значущі завдання Ви поставили перед собою для виховання в собі професіоналізму?

Які умови вам для цього потрібні?

Які особисті зміни відбулися з Вами з моменту вступу до коледжу?

Яким, на Вашу думку, має бути сучасний вчитель початкових класів?

Наприкінці заняття пропонувалося контрольне завдання, яке включало або заповнення анкети, або написання есе, міні-твори, де студенти могли продемонструвати знання категоріального апарату теми, визначити власний рівень володіння педагогічними знаннями, вміннями, навичками, намітити шлях корекції.

Як контрольне завдання студентам пропонувалося розробити особисту програму саморозвитку та самовдосконалення; перевірити, чи достатньо задіяні способи самоактуалізації (педагогічна активність, творчість) та засоби самоактуалізації (самопізнання, самооцінка, саме програмування, сам прояв) у вивченні тієї чи іншої теми.

У процесі вивчення курсу студентам пропонуються педагогічні ситуації. Наведемо приклади деяких.

Опис педагогічної ситуації 1. Ви є вчителем початкових класів, адміністрація школи попросила Вас підготувати виступ на міському методичному об'єднанні про важливість у вихованні молодшого школяра педагогічної взаємодії вчителя початкових класів з батьками учнів.

Завдання: вивчіть сутність педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів та висловіть свою думку про неоднозначність підходів до її визначення. Яка з думок вчених найточніше відображає Вашу позицію? Який підхід до змісту педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів може бути взятий за основу?

Опис педагогічної ситуації 2. Виходячи з реалій педагогічної дійсності, основні характеристики педагогічної взаємодії вчителя початкових класів з батьками учнів по-різному проявляються в залежності від умов та ситуацій, в яких здійснюється їх взаємодія, що дозволяє говорити про безліч типів, видів, стратегій взаємодії.

Завдання: сформулюйте основні положення про види, типи, стратегії педагогічної взаємодії вчителя початкових класів з батьками у вихованні учнів. Зробіть висновок про перевагу кожного, підготуйте міні-презентацію.

Опис педагогічної ситуації 3. Ви керівник методичного об'єднання початкової загальної освіти, на якому Вам належить розповісти про традиційні та нетрадиційні форми педагогічної взаємодії вчителя початкових класів з батьками у вихованні учнів.

Завдання: Подумайте, як Ви збудуєте свій виступ, розкриваючи сутність традиційних та нетрадиційних форм педагогічної взаємодії вчителя

початкових класів з батьками у вихованні учнів.

Опис педагогічної ситуації 4. Ви учасник вебінару, у якого обговорюється проблема використання традиційних і нетрадиційних методів педагогічної взаємодії вчителя початкових класів із батьками у вихованні учнів. Ідея вебінару така, що, організуючи роботу з батьками у вихованні учнів, вчитель початкових класів повинен знати сутність та структуру методів взаємодії; наводити приклади традиційних та нетрадиційних методів педагогічної взаємодії, виділяти переваги та недоліки кожного методу.

Відповіді на запитання вимагають осмислення психолого-педагогічного матеріалу в міждисциплінарному контексті та допомагають викладачеві виявити та скоригувати подальшу роботу зі студентами з моделювання педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів. Студентам пропонуються такі завдання: змодельуйте форми роботи з батьками відповідно до стратегії, типу та виду взаємодії; змодельуйте методи роботи з батьками у вихованні учнів відповідно до стратегії, типу та виду взаємодії та ін.

Для формування певних видів діяльності майбутніх вчителів початкових класів із забезпечення взаємодії з батьками у вихованні учнів ми використовували проблемні ситуації. Як приклад наведемо кілька завдань цього типу.

Навчальне завдання 1. Умова: Батьки учнів дізналися, що вчитель фізкультури спеціально занижує оцінки учням. Мета його дій - отримати деяку вигоду із ситуації. Вони поскаржилися Вам на нього.

Завдання: Як Ви вчините в цій ситуації? Що Ви скажете вчителю фізкультури? дітям? батькам? Які аргументи Ви зможете навести батькам під час відстоювання інтересів їхніх дітей? Підготуйте ці виступи. Обговоріть у групах, Виберіть найкраще.

Навчальне завдання 2. Умова: Учениця 4 класу добре вчиться, але зарозуміло поводитьься. Після того, як вчитель вже поставив позитивну підсумкову оцінку в журнал, він дізнався, що ця учениця всім однокласникам каже, що відмітки високі вчитель ставить їй тому, що просто боїться її батьків,

бо вони є високопоставленими людьми.

Завдання: Як Ви вчините в даній ситуації? Як Ви збудуєте розмову з батьками учениці?

Рішення навчальних завдань у процесі формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів сприяє активному залученню студентів до процесу пізнання та формує у них суб'єктність, оскільки «в умовах проблемного навчання процес засвоєння перестає бути лише інтелектуальним процесом, він стає процесом особистісним» [29].

У навчанні нами реалізована ділова гра «Самооцінка», метою якої було на основі самооцінки та колективного портрета групи виявити особисті резерви та можливості студента щодо забезпечення взаємодії з батьками у вихованні учнів.

При проведенні такої ділової гри ми здійснювали такі дії: сформулювали цілі гри, розробили сценарій, розподілили ролі та функції гравців, інструктували гравців, керували ходом гри, розробили систему оцінювання гравців, а також аналіз гри та отриманих підсумків після її закінчення.

У ході гри студенти отримали завдання максимально об'єктивно та самокритично проаналізувати власну діяльність із забезпечення взаємодії з батьками у вихованні учнів (оцінити себе як професіонала, як майбутнього вчителя, як батька, як учня) та зробити висновки для зміни своїх майбутніх дій.

Ця гра надає студентам можливість скласти програму самовдосконалення, що, безперечно, є передумовою для перетворення готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Самооцінка є також однією з важливих характеристик особистості і передбачає оцінку себе, своєї діяльності, свого становища групи і свого ставлення до майбутньої педагогічної діяльності. Від самооцінки залежить активність людини та її прагнення до самовдосконалення.

У процесі формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів ми приділяли особливу увагу самостійній роботі студентів. У зв'язку з цим ми використали такі види самостійної роботи:

заповнення карти «Я – це вчитель початкових класів – виконавець, імітатор, організатор, вихователь ...», у ході чого студенти усвідомлюють переваги та недоліки кожної позиції, аналізують їх можливості;

написання педагогічних творів з різних тем: «Образ вчителя початкових класів 21 століття», «Мое бачення педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів; 3) робота над рефератами з тем практичних занять; 4) розробка проектів з традиційних та інноваційних методів педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів; 5) розробка плану роботи з батьками у вихованні учнів; 6) розробка конспекту виховного заходу, що спільно з батьками та учнями та ін.

Крім цього, у завданнях для самостійної роботи студентам пропонувалося написати міні-твір: «У чому, на Вашу думку, проявляється професіоналізм та майстерність вчителя початкових класів у забезпеченні педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів?».

Студенти-практиканти відвідували школу, сім'ї. У процесі практики відбувається освоєння нових ролей вчителя початкових класів: від виконавця та імітатора до організатора та вихователя. Студенти отримують конкретні завдання: вивчіть шкільну документацію, складіть план роботи з батьками учнів на місяць; визначте цілі педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів; визначте ефективні форми та методи роботи з батьками; тематику та зміст батьківських зборів; виконайте аналіз своєї діяльності, зазначивши, що виходить краще, що гірше; які бар'єри у взаємодії з батьками учнів у вас виникають, як ви їх долаєте, які помилки припускаєтеся найчастіше. Навчальні завдання адаптуються до потреб школи.

Для їх виконання майбутній учитель повинен подивитися на взаємодію з батьками учнів очима професіонала, вступити в контакт із батьками учнів,

мотивувати їх до співпраці. Ставлення студента до такого виду діяльності може бути критичним, але в ході проходження практики у свідомості студента з'являється картина майбутньої педагогічної взаємодії з батьками учнів, яка пов'язана з розумінням та прийняттям відповідальності, причетності до виховання учнів.

Відсутність сформованості загальних та професійних компетенцій студентів, їх суб'єктності, прояв критичного ставлення до цього виду педагогічної діяльності може свідчити про те, що рівень сформованості готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів у цьому випадку є елементарним, що не дає можливість студенту повноцінно себе реалізувати.

Протягом першого тижня виробничої практики студенти переважно займаються самоаналізом. Взаємодія з батьками не викликає в них особистих переживань, переважно вони відчують інтерес до такого виду діяльності. На групових обговореннях студенти із задоволенням розповідають про ситуації, які спостерігають у процесі взаємодії з батьками учнів, критикують вчителів початкових класів, батьків учнів, не аналізуючи і не намагаючись позначити власну позицію, охоче займають позицію відсторонених глядачів.

Багато студентів згодом зізнаються, що відчують страх, не знають, як правильно вчинити в тій чи іншій ситуації та бояться труднощів, пов'язаних із взаємодією, спілкуванням з батьками учнів у їхньому вихованні. Як завдання для студентів пропонувалося спостереження за взаємодією вчителя початкових класів із сім'єю молодшого школяра; формулюванням цілей, завдання взаємодії з батьками у вихованні учнів; визначенням змісту педагогічної взаємодії та специфіки поведінки суб'єктів взаємодії; анкетування батьків та з'ясування ролі освітньої організації у вихованні учнів.

Завдання 1. Проведіть анкетування батьків з метою отримання змістовної інформації про процес виховання дитини вдома, запобігання конфліктним ситуаціям вчителя з сім'єю учня. Проаналізуйте отриману інформацію та окресліть виховну роботу, виходячи з індивідуально-

типологічних особливостей сім'ї та індивідуально-психічних особливостей дитини.

Протягом першого тижня розвиваються організаційні, комунікативні та аналітичні вміння студентів. Наступні два тижні спрямовані на розвиток проєктувальних, конструктивних, комунікативних та аналітичних умінь студентів, пов'язаних із забезпеченням та плануванням педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів. Студентам пропонувалося проаналізувати негативні фактори сімейного виховання (матеріальна сторона, бездуховність батьків, авторитаризм, або «лібералізм», безкарність, фанатизм, педагогічна некомпетентність) вибрати один і запропонувати форми та методи педагогічної взаємодії з батьками учнів з подальшим обґрунтуванням; спланувати виховний захід щодо залучення батьків у спільну з дітьми діяльність, визначити його цілі, зміст, час проведення, етапи підготовки та саме його проведення.

Завдання 2. Поспостерігайте за взаємодією вчителя початкових класів з сім'єю молодшого школяра, відзначте цілі, зміст, специфіку, особливості поведінки суб'єктів взаємодії; проведіть анкетування батьків та з'ясуйте, як оцінюють батьки роль освітньої організації у вихованні у дітей особистісних якостей, життєвої компетентності, норм поведінки, ступінь відповідності життєдіяльності освітньої організації уявленням батьків про життя та життєві цінності, зробіть висновок.

Завдання 3. Складіть рекомендації для батьків щодо наступної проблематики: «Як подолати важковиховність молодшого школяра», «Як навчити дитину любити книгу», «Що слід знати дитині про гігієну», «Як організувати своє дозвілля», «Чим зайнятися з дитиною у вихідний день», «Як розвивати мотиви суспільно корисної діяльності молодшого школяра», «Вчимося любити та спостерігати природу» та ін.

Перед підсумковою конференцією студенти обмінюються педагогічною інформацією, аналізують результати роботи з батьками.

На підсумковій конференції проводиться презентація найкращих звітів

студентів та обговорюються такі питання:

Чи виправдала Ваші очікування практика?

Який практичний досвід ви отримали після практики? Чого ви навчилися?

Що б ви запропонували змінити в організації та проведенні виробничої практики «Класне керівництво», щоб максимально використати її навчальні можливості?

Ваші побажання керівникам практики?

Чи змінилося Ваше ставлення до роботи з батьками учнів?

Чи знадобляться вміння та навички, отримані на практиці, у взаємодії з батьками учнів надалі?

Які форми та методи педагогічної взаємодії з батьками учнів Ви використовували у процесі виробничої практики?

Чи змінилося Ваше ставлення до майбутньої професійної діяльності після проходження виробничої практики?

Процес формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів під час виробничої практики забезпечують умови освітнього середовища: зразки поведінки вчителів початкових класів, батьків, учнів, порівняльний аналіз взаємодії вчителя з різними сім'ями, оцінка студентом такої взаємодії, традиції виховання молодших школярів, перспективність взаємодії школи та сім'ї.

На заключному етапі експериментальної роботи здійснювався контрольний експеримент, у ході якого експериментальні дані піддавалися обробці та інтерпретації, формулювалися висновки про результативність готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів.

Дані про вихідні рівні сформованості готовності майбутнього вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, отримані на етапі констатуючого експерименту, представлені у таблиці.

Рівні сформованості готовності до педагогічної взаємодії студентів	КГ (П=60)	ЕГ (П=58)
елементарний	18,7 %	19,1 %
репродуктивний	33,6 %	33,3 %
допустимий	32,9 %	32,4 %
оптимальний	14,8 %	15,2 %

Після перевірки всіх компонентів готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів ми розподілили учасників експерименту за рівнями сформованості.

Рівні сформованості готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів	Дані констатуючого експерименту		Дані після проведення формуючого експерименту	
	КГ (п=60)	ЕГ(п=58)	КГ (п=60)	ЕГ(п=58)
елементарний	18,7%	19,1%	16,5%	10,1%
репродуктивний	33,6%	33,3%	37,2%	22,8%
допустимий	32,9%	32,4%	30,1%	43,7%
оптимальний	14,8%	15,2%	16,2%	23,4%

Таким чином, апробація моделі формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів сприяє активному формуванню інтегральної особистісної освіти. Так, кількість тих, хто навчається з елементарним рівнем сформованості готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів в ЕГ вже становить 10,1%, що на 6,4% нижче, ніж у КГ.

Змінилися показники репродуктивного рівня в ЕГ, які знизилися на 10,5%, що є підставою для збільшення допустимого рівня студентів ЕГ як «вчителя початкових класів – організатора» на 10,5%; у КГ кількісні показники оптимального рівня (зростання на 1,4%) практично не змінилися, що не можна сказати про ЕГ, в якій спостерігається позитивна динаміка (збільшення на 82%) домінуванні в них якісних характеристик «вчитель початкових класів – організатор» та «вчитель початкових класів – вихователь».

Таким чином, проведений контрольний зріз компонентів готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів експериментальної групи показав суттєві зміни до і після етапу експерименту.

Виходячи з цього, отримані кількісні та якісні дані свідчать про результативність процесу формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів та моделі, що забезпечує цей процес.

ВИСНОВКИ ПО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

1. Формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічній взаємодії з батьками у вихованні учнів пов'язане з перетворенням процесу професійної підготовки фахівців. Результати діагностики сформованості компонентів готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів (суб'єктного, компетентнісного, діяльнісного, рефлексивного), отримані на етапі констатуючого експерименту, дозволили оцінити вихідний рівень даної інтегральної освіти свідчить про домінування репродуктивного рівня готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, що підтверджує необхідність модернізації змісту, форм, методів, технологій цього процесу.

2. Проблематизація навчання на етапах орієнтації та формування досягається достатньою кількістю розроблених проблемних ситуацій, груповим обговоренням, осмисленням теоретичного матеріалу, тренінгами,

діловими іграми, самостійним проведенням фрагментів форм роботи з батьками, моделюванням методів, що сприяє активному залученню студентів до процесу пізнання та формує у них суб'єкт компетентність, діяльність та рефлексивність.

3.Результатом проблематизації навчання на етапах орієнтації та формування є позитивне внутрішнє ставлення до найважливіших педагогічних ідей; готовність застосовувати ці ідеї у своїй майбутній професійній діяльності; вміння вибудовувати стратегію взаємодії з батьками різних типів сімей; враховувати ціннісні установки та орієнтації, культурний та освітній рівень батьків, спосіб життя та прагнення батьків у вихованні учнів; усвідомити особливості поведінки суб'єктів взаємодії, осмислювати суб'єктами взаємодії колишній досвід виховної діяльності та узгоджувати дії на перспективу; виявляти невикористані виховні можливості кожної із сторін, що взаємодіють; здійснювати рефлексію, стати на позицію батька для того, щоб зрозуміти не тільки його, а й себе, самостійно оцінити та аналізувати результати взаємодії з батьками.

Підсумовувавши відсоткове співвідношення двох останніх рівнів (допустимого та оптимального) студентів ЕГ, ми отримали дані (67,1%), що свідчать про сформованість готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів. Отже, процес формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів є результативним.

ВИСНОВКИ

Проблема формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів – важлива соціально-педагогічна проблема. У зв'язку з цим дослідження готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів ми здійснювали в контексті особистісного та процесуального аспектів. Опора у дослідженні на ці теоретичні положення дозволила уточнити поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів», під яким ми розуміємо інтегральну особистісну освіту, що включає сукупність особистісних характеристик, здібностей, що динамічно розвивають види діяльності, що визначають професійну спрямованість навчання, що виражається у збільшенні суб'єктності, компетентності, діяльності та рефлексії майбутніх фахівців.

У дослідженні обґрунтовано системність готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками вихованні учнів, представлена такими структурними компонентами: суб'єктним, компетентнісним, діяльнісним, рефлексивним, що відображають кваліфікаційні показники спеціаліста.

Системність готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів як інтегральної особистісної освіти розкрита через зв'язок між суб'єктним, компетентнісним, діяльнісним, рефлексивним компонентами, які встановили функції досліджуваного феномену: методологічну, пізнавальну, інтелектуальну, інтелектуальну, прогностичну. У дослідженні представлені критерії готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів: суб'єктний, компетентнісний, діяльнісний, рефлексивний, які є комплексним показником, що відображає сформованість готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні, є вихідним моментом виявлення рівнів: елементарного («вчитель

- виконавець»), репродуктивного («вчитель - імітатор»), допустимого («вчитель - організатор»), оптимального («вчитель - вихователь»).

Таким чином, сутність, структура, критерії, рівні сформованості готовності до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів становлять теоретичну основу формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

Реалізація такої методичної схеми сприяє активному залученню студентів до процесу пізнання та формує у них позитивне внутрішнє ставлення до найважливіших педагогічних ідей, готовність застосовувати ці ідеї у своїй майбутній професійній діяльності; вибудовувати стратегію взаємодії з батьками; враховувати ціннісні установки та орієнтації, культурний та освітній рівень батьків, спосіб життя та прагнення батьків у вихованні учнів; усвідомити особливості поведінки суб'єктів взаємодії, осмислювати ними колишній досвід виховної діяльності та узгоджувати дії на перспективу; виявляти не використані виховні можливості кожної із взаємодіючих сторін; здійснювати рефлексію, ставати на позицію батька для того, щоб зрозуміти не тільки його, а й себе, самостійно оцінити та аналізувати результати взаємодії з батьками.

Проблематизація навчання на цих етапах досягається достатньою кількістю розроблених навчальних завдань, педагогічних та проблемних ситуацій, груповим обговоренням проблем, дискусіями, осмисленням теоретичного матеріалу, тренінгами, діловими іграми, самостійним моделюванням нетрадиційних форм та методів роботи з батьками.

Таким чином, експериментальна робота, заснована на апробації процесу формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками у вихованні учнів, підтвердила гіпотезу дослідження. Виконане дослідження робить певний внесок у вирішення наукової проблеми, що має важливе соціально-педагогічне значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амеліна О.О. Школа-родина. Виховна робота в школі. 2006. № 1. січень. С. 14 – 34.
2. Алексєнко Г. Готовність батьків до виховання. Початкова школа. 2001. № 6. С. 58 – 60.
3. Булгакова О. Співпраця з батьками учнів молодших класів як основа життєтворчості. БВПШ. 2014. № 10. С. 21 – 29.
4. Булгакова О. Бути помічником учителя – обов'язок усіх батьків (Робота з батьками). Шкільний світ. 2003. № 35 – 36. Вкладка. С. 14 - 15.
5. Булгакова О. Батьки та навчання. Шлях освіти. 2011. № 1. С. 17 – 19.
6. Валецька І.І. Взаємодія школи і сім'ї. Директор школи. 2000. № 15. С. 8.
7. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник. 1994. 191с.
8. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Л., 1996. 233с.
9. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. 576с.
10. Державний стандарт початкової освіти. НУШ. Режим доступу: us.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument.
11. Дяченко Є.Б. Досвід роботи класних керівників з проведених класних виховних годин і годин-спілкування. Позакласний час. № 4. 2010. 62с
12. Дяченко Є.Б. Організація роботи з батьками в початковій школі. Початкове навчання і виховання. 2004. № 26. С. 2 – 9.
13. Захарова Я.В. Організація батьківських зборів. Управління школою. 2004. № 27. С. 13 – 18.
14. Коваль В.І. Організація роботи з батьками. Виховна робота в школі. 2005. № 9. С. 39 – 46.
15. Коляда О. Робота з батьками. Початкова школа. 2004. № 3. С. 59-

60.

16. Комановський І.В. Проблеми сімейного виховання в творчій спадщині К.Д. Ушинського. Рідна школа. 2006. № 8. С. 77-80.

17. Корнієнко С.М., Кодлюк Я.П. Батьківські збори у початкових класах: Навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2005. – 64с.

18. Луцик Д.В. Українська сім'я і її виховні функції. Дрогобич, 1997. 68с.

19. Литвин Л.М. Робота з батьками. Позакласний час. 2013. №1. С. 49 - 54.

20. Макаренко А.С. Книга для батьків. К., 1990. 325с.

21. Невмержицький О.А. Співпраця з батьками. Посібник для студентів педагогічних навчальних закладів. К.: Гнозис, 2005. 266с.

22. Пащенко М.І. Методика роботи з батьками. Практична психологія та соціальна робота. 2003. № 9. С. 53 – 63.

23. Постовий В. Сім'я та родинне виховання. Концепція. Рідна школа. – 2006. № 11-12. С. 15 – 20.

24. Проколієнко Л.М., Ніколенко Д.Ф. Сімейне виховання. К., 2001. 142с.

25. Рондяк Л.Я. Ваша дитина. Практична педагогіка для батьків та вчителів. Дрогобич. 2002. 150с.

26. Савчин М.В. Загальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Академвидав, 2011. 464 с.

27. Савченко О.Я. Сімейне виховання. Молодші школярі. К., 1990. 263 с.

28. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. К., 1990. 263 с.

29. Скнар О.І. Педагогічна культура сім'ї. К., 2004. 46 с.

30. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / Вибрані педагогічні твори в 2-х т. К., 1993. С. 493.

31. Фіцула М.М.. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. К.: «Академія», 2002. 528с.